

Maxim Fedorov

SODAN NÄYTTÄMÖT

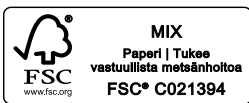
DOCENDO

Sodan näyttämöt

Maxim Fedorov

SODAN NÄYTTÄMÖT

DOCENDO

WSOY:n kirjallisuussäätiö on tukenut tämän teoksen kirjoittamista.

© Maxim Fedorov ja Docendo, 2024

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

www.docendo.fi

Runojen, laulujen ja lainausten suomennokset Maxim Fedorov, ellei toisin mainittu.

Kansi: Emilia Mensalo/ Taittopalvelu Yliveto Oy

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-850-031-5

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

1. Alkusanat.....	7
2. Ad mortem – Kartalta pyyhityt kaupungit	14
3. Kaiken ytimessä – Kiova	28
4. Etelän Palmyra – Odessa.....	57
5. Ukrainan sinivalkoiset – Vinnytsja.....	93
6. Vuoristokansa – Karpaatit.....	121
7. Ensimmäinen pääkaupunki – Harkova.....	132
8. Maria ja hunaja – Mariupol ja Melitopol	151
9. Kaukainen sota – Pultava.....	166
10. Juutalaisuuden jäljillä – Dnipro, Uman, Berdytšiv	176
11. ”Näkis vainiot ja Dnipron” – Keski-Dnepr	194
12. Kasakoiden heimo – Zaporizžja.....	217
13. Rintama välissä – Mykolajiv ja Herson	232
14. Kortteli 95 – Krivyh Rih.....	244
15. Galitsian lennosto – Lviv.....	257
16. Rakkauden tunneli – Volynia	273
17. Pyökkimaa – Bukovina.....	286
18. Yhteiset puolikkaat – Ukrainan vasen ranta.....	296
19. Tuhansien louhosten maa – Žytomyr ja ympäristö	309
20. Suhteellisen rauhalliset.....	318
21. Jälkisanat	324

I. ALKUSANAT

Jo yli kahden vuoden ajan Ukrainasta on tullut jatkuvasti surullisia uutisia. Ilmaiskuja ja miehityksiä, verilöylyjä ja joukkohautoja, luonnonkatastrofeja ja traagisia ihmiskohtaloita, tuhottuja rakennuksia ja menetettyjä ihmishenkiä.

Kaikkiin näihin uutisiin on kuulunut yleensä jokinlainen paikan määre, joka ennen sotaa oli ollut suurimmalle osalle suomalaisista tuntematon. Kuinkahan moni olisi tiennyt kaupungista nimeltä Vinnytsja? Kuka olisi osannut löytää kartalta Krementšukin? Entä kertoa edes suunnilleen Dnipron asukasmäärän?

Monelle ukrainalaisellekin oma maa on ollut vähemmän tuttu kuin eteläisten merten rantalomakohteet. Lomalle haluttiin lähteä kauas eivätkä oman kotimaan hienot seudut olleet tuttuja. Ilmiötä vauhditti vuonna 2017 annettu viisumivapaus Euroopan unioniin matkustaville Ukrainan kansalaisille, jonka myötä Ukraina tuli lukuisia suoria halpalentoyhtiöiden reittilentoja eurooppalaisista kaupungeista. Viikonloppumatka Krakovassa, Budapestissa tai Madridissa tuntui houkuttelevammalta kuin lähimatkailu.

Ukrainakin oli pikavahtia avautumassa eurooppalaisille. Lvivistä oli jo muodostumassa matkailun kannalta Itä-Euroopan helmi, Kiova oli kehittymässä hipsteriyden ja yöelämän

näkökulmasta Berliinin kilpailijaksi. Euroopasta pääsi suorilla lennoilla tunnetuimpien kaupunkien lisäksi sellaisiin kohteisiin kuin Zaporizžja, Herson tai Harkova.

Ensin pandemia ja sitten täysimittainen sota pysäyttivät tämän prosessin. Lentoyhteydet vähenivät, ja Venäjän hyökkäystä Ukrainaan ne katkesivat kokonaan. Miljoonia ihmisiä virtasi Eurooppaan maanteitä pitkin, mutta ei suinkaan matkailumielessä. Kun Venäjä ei pystynytään valloittamaan Ukrainaa muutamassa viikossa ja salamasodasta tuli pitkäkestoinen asemasota, kun vastauksena ukrainalaisuuden kielittämiseen ukrainalaisten kansallistunne kasvoi ja lujittui, maa alkoikin avautua omille kansalaisille.

Sotatilan tultua voimaan kutsuntaikäisiltä miehiltä evättiin pääsy ulkomaille, matkustaminen muihin maihin vaikeutui lentoliikenteen puuttumisen myötä, jotkut eivät halunneet lähteä pois Ukrainaan jäävän perheensä luota, monilla ei ollut varaa matkustaa kauas, koska sodan takia tulot ovat tippuneet. Kaikki nämä tekijät johtivat siihen, että ukrainalaisia alkoi kiinnostaa oma kulttuurinsa, historiansa ja lähikohteensa aivan eri tavalla kuin vielä muutamaa vuotta aikaisemmin.

Minua Ukraina on aina kiinnostanut matkakohteena. Siihen liittyy varmasti lapsuusajan nostalgiaa, mutta iän myötä kiinnostus on kasvanut yhä tietoisemmaksi. Tein paljon matkoja Ukrainaan ennen Venäjän hyökkäystä, ja tein paljon matkoja Ukrainassa sodan aikana, kun asuin jo Kiovassa.

– Sähän oot nähnyt Ukrainaa paljon enemmän kuin keskivertoukrainalainen, ukrainalaiset tuttuni sanovat minulle kun kerron, missä kaikissa paikoissa olen ehtinyt käydä puolessatoista vuodessa.

Ja se on varmaan totta. Toisissa paikoissa olen käynyt työn puolesta, toisissa lomailun merkeissä. Muutamassa paikassa olen käynyt tutkimassa sukuni historiaa. Näistä paikoista haluaisin kertoa tässä kirjassa.

Ensimmäinen kirjani *Minun Ukrainani* kertoi ihmis-kohtaloista. Tässä kirjassa haluan kertoa ihmiskohtaloiden lisäksi syvemmin niistä kaupungeista ja alueista, jotka mainitaan sotautisissa, mutta joista paikannimen lisäksi ei Suomessa tiedetä juuri mitään muuta.

Kerron paikoista, mutta samalla kerron myös ihmisten tarinoita, koska mitä paikat olisivat ilman ihmisiä? Hyvä tarina tekee tavanomaisesta paikasta ainutlaatuisen, antaa sille väriä ja täytettä. On vaikeaa kuvitella tylsempää maailmankolkkaa kuin Kyproksen etelärannikko: pelkkiä uimarantoja, merta, kallioita, silloin tällöin raunioita. Monissa Välimeren maissa on paljon hienommat ja monipuolisemmat maisemat, mutta silti ihmisiä vetävät kyproslaiset kohteet, koska niihin liittyy tarinoita. Yksi kunnan legenda riittää – ja tavallisesta uimarannasta, jollaisia rannikko on pullollaan, tulee Afroditen syntypaikka.

Kerran, kun matkustin yöjunalla Puolasta Kiovaan, hytti-naapurini heitti minulle kysymyksen kuultuaan minun matkustelleen paljon Ukrainassa:

– Mutta miksi? Täällä kaikki kaupungit ovat samannäköisiä.

Ajatus on aika yleinen, ja siinä piilee totuuden siemen. Ukrainalaiskaupungit ovat samankaltaisia: monista löytyy neuvostoaikainen kerrostalokeskittymä, keskuspuisto hattarakojuineen, kulttuuritalo, kansallisrunoilija Taras Ševtšenkon patsas ja muistomerkki Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden uhreille.

Mutta olen käynyt elämäni aikana noin kuudessakymmenessä eri maassa, ja voin sanoa, että lähes jokaisessa maassa on samankaltaisia keskivertopaikkakuntia. Italialaiset pikkukaupungit muistuttavat toisiaan, Gironaa ei ensi näkemältä erota Tarragonasta, saksankieliset alppikylät ovat samankaltaisia, Quedlinburgin ristikkotalokeskusta näyttää samantalaiselta kuin naapurikaupungeissa Wernigerodessa ja Goslarissa. Komealta, mutta samantalaiselta.

Entä Suomen kaupungit? Millainen on turistin kyky tunnistaa Varkauden tai Oriveden arkkitehtuuri? Samat ostoskeskukset, samat buffetravintolat, samat omakotitaloalueet ja samat ABC:t kautta maan. Mutta sitä ei tarvitse nähdä huonona asiana. Kokeneella matkailijalla on yleensä tarpeeksi tietotaitoa, jotta hän löytää jokaisesta paikasta jonkin erikoisuuden, erottavan tekijän, joka saa kohteen painumaan mieleen.

Kiova, kuten mikä tahansa pääkaupunki, on tehnyt mahdolliseksi sen, että olen päässyt tutustumaan ihmisiin koko Ukrainasta. Ihmisten kotipaikat ovat heti yhdistävä tekijä: joissakin olin jo käynyt, joihinkin olin vasta suunnitellut meneväni, joistakin olin vain lukenut. Eri paikoista tulevien ihmisten kautta pääsin tutustumaan paremmin monipuoliseen Ukrainaan.

Ukraina on suurin kokonaan Euroopassa sijaitseva valtio, ja sieltä löytyy paljon muutakin kuin neuvostolähiöitä ja viljapeltoja. Vuoristoja, kanjoneita, keskiaikaisia linnoja ja linnoituksia, keisariपालtseja ja konstruktivistisen arkkitehtuurin helmiä. Toivottavasti sodan jälkeen suomalaiset ja muunmaalaiset löytävät Ukrainan totisesti matkailumaana, sillä Ukrainalla on mitä tarjota vierailijalle.

Sodan ensimmäisenä kesänä puhuin Ukrainan matkailuviraston johtajan kanssa. Hän sanoi, että sodan jälkeen Ukrainaa odottaa turistibuumi: ensin maahan ryntäävät sodasta kiinnostuneet, jotka haluavat käydä taistelujen kannalta tärkeissä paikoissa, sen jälkeen maahan virtaavat tavalliset turistit, jotka haluavat tutustua itselleen tuntemattomaan maahan, josta ovat kuulleet paljon, ja sitä kautta tukea Ukrainaa.

Tämä kirja ei kuitenkaan ole matkaopas perinteisessä mielessä, vaikka sellaiseksikin se osittain soveltuu, mikäli joskus vieraillette Ukrainassa. Tämä kirja on kertomus uutisoinnissa esillä olleista ja joskus vähemmälle huomiolle jääneistä ukrainalaisista kaupungeista, kylistä ja alueista. Se on myös sukellus näiden paikkojen kautta Ukrainan pitkään ja vaikeaan historiaan.

Kirja yrittää myös asettaa nykyisen sodan historialliseen perspektiiviin ja liittää sen ukrainalaisten vapaustaistelujen jatkumoon. Ukrainan alueella on käyty lukuisia sotia, joista useimmilla on yhteys – tai ainakin kaikuja – nykyhetkeen.

Voi sanoa, että tällä hetkellä koko Ukraina on yksi suuri sodan näyttämö. Meneillään olevan sodan aikana maahan ei ole jäänyt yhtään paikkaa, jonne vaara ei olisi ulottunut. Vaikka rintama olisi kaukana, ilmaiskun mahdollisuus on olemassa läntisimmissäkin kolkissa, siirtolaisia muuttaa sota-alueilta ja suhteellisen rauhallistenkin kaupunkien pojat lähtevät rintamalle.

Ukrainan paikkojen jako lukuihin tässä kirjassa ei noudata maan virallista hallinnollista jakoa. Joskus olen ottanut yhteen lukuun yhden kaupungin, joskus nykyisen hallintoalueen, joskus historiallisen alueen, joskus olen yhdistänyt paikkoja teemoittain.

Olen tietoisesti jättänyt tämän kirjan ulkopuolelle Donbasin ja Krimin niemimaan, mutta ei sen takia, että ne olisivat toisarvoisia alueita. Donbasissa en ole koskaan käynyt, eikä se sodan aikana ole mahdollistakaan Ukrainan hallinnoiman alueen puolelta. Krimillä kävin viimeksi noin 15 vuotta sitten. Tärkein syy niiden poisjättämiseen on se, että sodan kontekstissa ne ovat olennaisia ja laajoja aiheita, joista täytyy kirjoittaa erillinen kirja tai jopa useampi. Pieni luku tämän kirjan valikoimassa ei tee niille oikeutta.

Se ei kuitenkaan tarkoita, etten puhuisi näistä alueista. Kerron Krimistä, kerron Donbasin tuhotuista kaupungeista, kerron donbasilaisesta sankarikaupungista Mariupolista. Toivon, että sodan jälkeen pääsen näihin paikkoihin ja voin kertoa siitä, kuinka ne integroidaan takaisin Ukrainaan miehityksen jälkeen.

Kerran ukrainalaisessa somessa levisi surullinen vitsi.

Ukrainalaisessa koulussa maantiedon opettaja hehkuttaa lapsille:

– Meillä on ihanteellinen sijainti, minimaalinen luonnonkatastrofien todennäköisyys, paljon luonnonvaroja, hedelmällinen maaperä, vuoristo, meri...

Ja opettaja jatkaa:

– Rakkaat lapset, me olemme tuhoon tuomittuja!

Suomalaiset tietävät paremmin kuin kukaan muu, että maantieteelle ei voi mitään. Ukrainalaisiakkin on pakotettu kautta aikain puolustamaan sitä, mistä voi olla ylpeä maantiedon tunneilla.

Toivon, että jos luette tämän kirjan, tiedätte paremmin, millaisesta ukrainalaisesta paikasta on kyse, kun sen nimi

mainitaan uutisissa. Ja toivottavasti uutiset eivät ole enää traagisia sotaraportteja, vaan liittyvät Ukrainan jälleerakentamiseen tai ukrainalaisten saavutuksiin ja keskinäiseen avunantoon.

2. AD MORTEM

Kartalta pyyhityt kaupungit

Kun Vladimir Putin helmikuussa 2024 antoi propagandistisen haastattelun amerikkalaiselle Tucker Carlsonille, hän alkoi luetella syitä, joiden vuoksi oli päättänyt hyökätä Ukrainaaan, muinaisesta Rusin valtiosta lähtien. Putinin lupaamasta 30 minuutin historia-alustuksesta tuli puolituntinen luento, jossa hän vetosi argumentteihin, joilla voisi yhtä hyvin todistaa, että Venäjällä ei ole oikeutta olemassaoloonsa ja että yhtä kaiken pitäisi kuulua Ukrainaaan. Carlson tarkensi pariin otteeseen, miten tämä kaikki liittyy sodan syihin, mutta ei saanut vastausta.

Jos Putin aloitti muinaisajoista, voimme mekin tehdä niin. 1100-luvulla Kiovan Rus oli hajanainen valtio, joka koostui useista kutakuinkin itsenäisistä ruhtinaskunnista, jotka riitelivät keskenään. Pohjoisessa Rusin naapurina oli Novgorodin tasavalta, Volgan keskijuoksulla pieni, mutta voimakas Volgan Bulgaria ja idässä sekä etelässä jättimäinen Mongolivaltakunta.

1200-luvulla mongolit alistivat valtaansa monia rusien ruhtinaskuntia ja kaupunkeja. Hyökkäykset olivat rajuja ja julmia: pelkästään vuonna 1238 miehittäjät polttivat ja tuhosivat maan tasalle toistakymmentä kaupunkia. Kozelsk kesti

piiritystä seitsemän viikkoa ja sai mongolien sotapäälliköltä Batu-kaanilta nimen ”Paha kaupunki”. Lopulta kaanin joukot pääsivät kaupunkiin, polttivat sen ja tappoivat kaikki kaupungin asukkaat pieniä lapsia myöten.

Totaalinen tuhoaminen oli keskiajan mongolien tärkeimpiä pelottelun, alistamisen ja sodankäynnin keinoja. Mutta kun mongolien valtakunta luhistui ja valta alkoi keskittyä Moskovan ympärille, sodankäyntitapa periytyi venäläisille joukoille. Toisinaan se näkyi kaupunkien konkreettisena hävittämisenä, toisinaan väestön massamurhina, toisinaan molempina.

Iivana Julman joukot tekivät 1500-luvun loppupuolella ryöstöretken Novgorodiin ja tappoivat tuhansittain alueen asukkaita. 1600-luvulla Puolan–Venäjän-sodan aikana Venäjän valta järjesti vainoja miehitetyillä alueilla ja ryösti paikallista väestöä. Ihmisiä pakkosiirrettiin Venäjän maille jopa niistä kaupungeista, jotka antautuivat taistelematta. Katolilaisia vainottiin ja talonpoikia vietiin pajareiden maaorjiksi.

Suuren Pohjan sodan aikana venäläisen armeijan julmat otteet koettiin Suomessakin. Muistot venäläisten hävitysvimmasta, jota kutsutaan isoksivihaksi, elävät edelleen Pohjanmaalla. Myöhemmin sama tarina toistui pikkuvihan nimellä Kaakkois-Suomessa, Suomenlahden rannikolla. Samanaikaisesti venäläisten valloitusretket jatkuivat Siperiassa ja Kauko-idässä. Erityisen julmaa oli Tšukotkan valloitus: tšuktšien vastustus ärsytti tsaarin joukkoja, ja tšuktšeja vastaan käytiin todellista hävityssotaa.

Vuonna 1794 venäläisten sotasankarin Aleksandr Suvorovin johtamat joukot valloittivat Varsovan esikaupungin Pragan ja järjestivät siellä laajoja ryöstöjä sekä verilöylyn, jossa tappoivat asukkaita ja kaupungin puolustajia. Sen seurauksena

Varsova antautui ja Katariina Suuri antoi Suvoroville sotamarsalkan arvon, koska Venäjän sotahistoriassa tulos pyhittää aina keinot.

Napoleonin hyökkäyksen aikana vuonna 1812 Venäjän armeija poltti ranskalaisten miehittämän Moskovan. Suurpaloista selvisi noin neljännes kaupungin taloista. Toisen maailmansodan aikana puna-armeija käytti poltetun maan taktiikkaa omissa kylissään, jotta saksalaiset eivät voisi hyötyä niistä. Jos omia ei säästetty, ei liene yllätys, ettei niin tehty muidenkaan kohdalla, mistä Helsingin ja Tampereen suuropommitukset ovat oiva esimerkki.

Venäjä korostaa usein propagandassaan ”venäläisten aseiden uljuutta” ja ”kunniakkaan sotahistoriansa” perinteitä, joista nykyinenkin armeija ammentaa. Mutta se ei yleensä yksilöi näitä perinteitä, koska perusteettoman tuhon kylväminen pitäisi mainita muiden perinteiden joukossa. Nyky-Venäjän historiassa meno jatkuu menneistä ajoista tuttuun tapaan: vuonna 1995 Groznyin taistelussa Tšetšenian pääkaupunki kärsi huomattavia tuhoja ja tuhansia siviilejä kuoli. Kymmenen vuotta myöhemmin sama toistui Syyriassa, kun hallituksen armeija Venäjän ilmavoimien tuella yritti vallata Aleppon kaupungin. Vuonna 2017 amerikkalaisessa Atlantic Council -ajatushautomossa tehdyn selvityksen mukaan hyökkääjien määrätietoisena tavoitteena oli totaalituhon.

Venäläiset sotilaat eivät tietenkään ole ainoita julmia sotureita maailmanhistoriassa. Osmanien valtakunnan orjasotilaat eli janitsaarit olivat tunnettuja rajusta tuhoamisvimmastaan, ristiretket olivat erittäin veriset, amerikkalaiset ja brittiläiset pommittivat maan tasalle saksalaisia ja japanilaisia kaupunkeja toisen maailmansodan lopussa. Mutta Venäjä on

maa, jossa toivotetaan edelleen oman historian kunniakkuutta ja sitä, ettei mitään pahaa tai väärää ole koskaan tapahtunut. Sama toiminta saa jatkua ja periytyä sukupolvelta toiselle.

Nyky-Venäjällä vallitsee valheellisen kiero logiikka: homojahtia johtavat henkilöt, joiden tiedetään kuuluvan seksuaalivähemmistöihin, syntyvyyttä kehottavat nostamaan vullanpitäjät, joilla ei ole lapsia, viralliset ihmisoikeuksien puolustajat liputtavat kuolemantuomion puolesta, lainvalvojat tekevät itse rikoksia ja länsimaalaisuutta eniten vastustavilla on todennäköisesti jonkin länsimaan passi taskussaan.

Tämän kierouden huipentuma on se, että vapautuksena ja vapauden korkeimpana ilmentymänä pidetään kuolemaa. Sitä ei aina julisteta suureen ääneen, mutta joskus tämä logiikka paistaa puheista läpi. Kun Putin tapasi loppuvuonna 2022 venäläisten sotilaiden äitejä, hän sanoi näin yhdelle äideistä:

”Joidenkin kohdalla ei ole selvää, elikö henkilö vai ei. Ja mihin he kuolevat? Viinaan tai johonkin muuhun. Kuolivat – eikä oikein huomaa, ovatko he eläneet ollenkaan. Mutta teidän poikanne eli. Ja hänen päämääränsä on saavutettu. Se tarkoittaa, ettei hän kuollut turhaan.”

Toisin sanoen Putinin käsityksen mukaan ihmiselämän korkein päämäärä on kuolla Putinin puolesta Putinin aloittamassa sodassa, ja vain kuolema on vapautus kaikista ikuisista venäläisistä ongelmista, kuten alkoholismista.

Sama logiikka pätee ukrainalaisiin, ovathan he Putinin maailmankuvassa omia, mutta väärälle polulle eksyneitä. Siksi silloin, kun Venäjä ilmoittaa ”vapauttaneensa” jonkin ukrainalaisen paikkakunnan, näemme, että jäljellä on yleensä vain raunioita ja massoittain kuolleita ihmisiä. Usein Venäjän armeija ei valtaa kaupunkeja, vain pelkät rauniot.

Vuoden 2014 taisteluissa Itä-Ukrainassa monet paikkakunnat kärsivät suuria tuhoja, muun muassa Debaltseve ja Slovjansk. Venäjän täysimittainen hyökkäys lisäsi tälle surulliselle listalle kymmeniä muita kaupunkeja ja kyliä etelässä, pohjoisessa ja ennen kaikkea Donbasissa. Jotkin nousevat tuhkasta, monet jäävät pelkästään niiden entisten asukkaiden muistoihin ja sotaraportteihin. Monet kaupungeista olivat kasvottomia neuvostokaupunkeja, mutta sillä ei ole väliä, koska ne silti olivat ihmisten koteja.

Joten ennen kuin puhutaan olemassa olevista Ukrainan kaupungeista, puhutaan ensin kaupungeista, joita ei enää ole.

Jos Wikipediassa on erillinen sivu, joka kertoo taistelusta jossakin kaupungissa Venäjän hyökkäyksen aikana, se usein tarkoittaa, ettei kaupunkia enää käytännössä ole olemassa.

Soledarin taistelu kesti yli viisi kuukautta. Bahmutin taistelu kesti kymmenen kuukautta. Vuhledarin taistelu kesti vuoden ja seitsemän kuukautta. Marjinkan taistelu kesti pelkästään täysimittaisen hyökkäyksen aikana lähes kaksi vuotta. Avdijivkan taistelu kesti kaksi vuotta. Volnovahan taistelu ei loppunut kahden vuoden jälkeenkään. Näistä paikoista ei ole paljoa jäljellä.

Poltetun maan taktiikka takaa Venäjän armeijalle sen, ettei ukrainalaisilla ole mahdollisuutta puolustaa paikkakuntaa. Puolustusasemia on vaikeaa perustaa sinne, missä on pelkät rauniot. Täystuhosta Venäjän ei tarvitse kertoa omassa propagandassaan, vaan se voi rehvastella sellaisten paikkojen valtaamisella, joista jäljelle on jäänyt pelkkä nimi.

Näitä tuusan nuuskaksi pommitettuja kaupunkeja on etenkin Donbasissa, ja tunnetuin niistä lienee Bahmut. Toisin kuin monet muut alueen paikat, jotka kehittyivät kaupungeiksi vasta Neuvostoliiton aikana, Bahmutilla on pitkä historia.

Bahmut syntyi 1500-luvun loppupuolella rajalinnakkeena ja pysyi sellaisena myös kasakoiden aikaan. Se sijaitsi Donin, Zaporizžjan ja Sloboda-Ukrainan kasakoiden maiden risteyskohdassa. 1800-luvulla, kun Donbas muovautui tärkeäksi teollisuusseuduksi, Bahmutissa teollisuuslaitokset loistivat poissaolollaan eikä siellä ollut kemian- tai metalliteollisuuden tehtaita.

Sen sijaan kaupungissa ja sen ympäristössä oli kaivos-toimintaa: suola- ja kipsikaivoksia. Kipsiä, tai tarkemmin alabasteria, alettiin louhia, kun 1800-luvun lopulla eräs saksalainen insinööri ja yrittäjä osti Bahmutista tontin ja rakensi sille alabasteritehtaan. Yritys kasvoi, mutta 1920-luvulla neuvostovalta kansallisti sen ja tehdas luhistui vähitellen. Toisen maailmansodan aikana yrityksestä jäi jäljelle vain kilometrien pituinen luolasto.

1950-luvulla Neuvostoliitossa kehitettiin monen vuoden yrittämisen jälkeen oma samppanjaa muistuttavan kuohuviinin resepti, sillä eihän neuvostoihmisen sopinut kuluttaa ulkomaisia tuotteita. Silloin havaittiin, että Bahmutin, silloisen Artemivskin, vanha kipsiluolasto sopii mikroilmastoltaan mitä otollisimmin kuohuviinin valmistukseen ja säilytykseen. Louhoksessa lämpötila pysyi aina 12-14 asteen tuntumassa, ja kosteus vaihteli 85 ja 90 prosentin välillä.

Bahmutin kipsiluolastoon avattiin Ukrainan toinen samppanjatehdas (ensimmäinen oli Krimin etelärannikolla), jossa niin sanottua ”neuvostosamppanjaa” valmistettiin klassisen reseptiikan mukaan eli hiilihapotusprosessi tapahtui

luonnollisella tavalla. Sitä varten tehtaan työntekijät käänsivät säännöllisesti pullot kyljeltä toiselle. Itsenäisessä Ukrainassa Bahmutin kuohuviinit olivat tunnetuimpia ja arvostetuimpia, varsinkin kun Krimin tehdas jäi vuonna 2014 miehityksen alle.

Sodan aikana vuonna 2023 Wagner-armeijan palkkasotilaat perustivat kuohuviinitehtaan tiloihin oman tukikohtansa: kasarmit, keittiöt, toimistot ja ampumaradan, jossa käytettiin maaleina kuohuviinipulloja. Samaan aikaan maan pinnalla oli kyteviä raunioita, sortunut linkkitorni, kranaattien nurmi-koille tekemiä reikiä sekä pommeista kärsinyt, mutta pystyssä pysynyt kirkko.

Muutamaa kuukautta aikaisemmin sama kohtalo oli kohdannut Bahmutin satelliittikaupunkia Soledaria. Soledar syntyi 1800-luvun lopussa suolakaivoksen ympärille, ja sen nimi tarkoittaa kirjaimellisesti ”suolaa antavaa”.

Donbasin vuorisuoloaesiintymät ovat perua ajoilta, jolloin alue oli muinaisen meren peittämä. Permikaudella Bahmutin seutu oli matala lahti, jonka pohjalle kertyi runsaasti suola-kerrostumia. Miljoonia vuosia myöhemmin näitä kerrostumia alettiin louhia hyötykäyttöön. Ajan myötä kaivosluoliin tehtiin kirkko, konserttisali, museo ja jopa parantola. Suolasta on tehty patsaita ja arkisia esineitä kuten mistä tahansa kivistä tai mineraalista.

Suolatehdas joutui lopettamaan toimintansa täysinmittaisen sodan alussa. Kun menin ensimmäistä kertaa Ukrainaan sodan aikana, maassa oli pulaa suolasta. Valmistauduin matkaan hankkimalla pussillisen suolaa Puolasta, mutta pula jäi lyhytaikaiseksi.

Kaupan hyllyille ilmestyi ulkomaisia suoloja, mutta Soledarin tehtaan perinteiset sinivalkoiset paketit olivat poissa.

UKRAINAN MONET KASVOT TOIMITTAJAN SILMIN

Suomalaiset ovat saaneet seurata tv- uutisista Maxim Fedorovin raportteja Kiovesta keväästä 2022 lähtien; ohjushyökkäyksiä ja miehityksiä, verilöylyjä ja joukkohautoja, traagisia ihmiskohtaloita, kokonaisia kartalta pyyhittyjä kaupunkeja.

Samalla tutuiksi ovat tulleet monet sodan näyttämöt, mm. Butša, Mariupol, Harkova, Zaporizžja, Bahmut, Kiova...

Kirjassaan Maxim Fedorov haluaa esitellä sotauutisissa esillä olleita paikkoja rintaman molemmin puolin. Millaisia ne olivat ennen sota, mistä ne olivat tunnettuja, miten sota on muuttanut niitä? Fedorovilla on moniin kaupunkeihin henkilökohtainen kosketus, joihinkin yhteys on syntynyt tuttujen kautta.

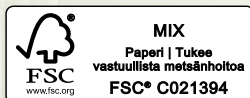
”Toivon, että luetuanne tämän kirjan tiedätte paremmin, millaisesta paikasta on kyse, kun sen nimi mainitaan sotauutisissa. Ja toivottavasti nämä uutiset eivät olisi enää vain traagisia sota-raportteja vaan liittyisivät Ukrainan jälleenrakentamiseen tai ukrainalaisten saavutuksiin ja keskinäiseen avunantoon.”

– Maxim Fedorov

Maxim Fedorov on työskennellyt *Ylellä* vuodesta 2013 lähtien. Venäjän hyökättyä Ukrainaanki keväällä 2022 hän muutti Kiovaan *Ylen* ulkomaankirjeenvaihtajaksi. Fedorov on syntynyt ja kasvanut Pietarissa, mutta lapsuuskesiään hän vietti Etelä-Ukrainassa ja Moldovassa äitinsä suvun luona. Fedorov on valmistunut Helsingin yliopistosta suomen kielen ja kulttuurin maisteriksi. Häneltä on aiemmin ilmestynyt kirja *Minun Ukrainani*.

32.5.

Kansi: Emilia Mensalo/
Taittopalvelu Yliveto Oy
Kannen kuva: Oleksandr Koreskyi

DOCENDO

www.docendo.fi

ISBN 978-952-850-031-5

9 789528 500315